

Круглий стіл «Феномен аномії в контексті епістемологічної дихотомії “теорія – факт”»
(Інститут соціології НАН України, 25 січня 2019 року)

Ставлення населення України до морально-правових норм (за матеріалами Всесвітнього дослідження цінностей)

Андрій Бова,
кандидат соціологічних наук

Дослідження в Україні	WVS	EVS	WVS	EVS	WVS
Рік	1996	1999	2006	2008	2011
Вибірка	2811	1195	1000	1507	1500

ЗАРАЗ Я ПРОЧИТАЮ ВАМ РІЗНІ ВИСЛОВЛЮВАННЯ. ДЛЯ КОЖНОГО З НИХ СКАЖІТЬ, НАСКІЛЬКИ, НА ВАШУ ДУМКУ, ТЕ, ПРО ЩО ГОВОРИТЬСЯ, ЗАСЛУГОВУЄ НА ВИПРАВДАННЯ? Для оцінки використовуйте 10-ти бальну шкалу, де "1" означає "це ніколи не заслуговує на виправдання", а "10" - "це завжди заслуговує на виправдання". (Одне значення шкали для кожного затвердження):

		Ніколи не виправдані					Завжди виправдані				
		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
198.	Отримання державних виплат, на які у людини немає права	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
199.	Проїзд без оплати в громадському транспорті	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
200	Крадіжка чужої власності	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
201	Несплата податків, якщо є така можливість	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
202	Отримання хабаря, використовуючи службовий стан	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
203a	Гомосексуалізм	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
204	Аборт	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
203b	Проституція	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
205	Розлучення	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
206	Сексуальні стосунки до шлюбу	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
207	Самогубство	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
208	Якщо чоловік б'є дружину	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
209	Якщо батьки б'ють дітей	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
210.	Насильство проти інших людей	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10

Welzel, K. (2013) “Freedom Rising: Human Empowerment and the Quest for Emancipation”.

(3) *Relativism Sub-Index*: Four-point index from 0 to 1.

Question Wording [variable numbers in the wave-5 version of the WVS questionnaire are V199, V200, V201, in the order below]:

“Please tell me for each of the following actions whether you think it can always be justified, never be justified, or something in between, using this card. (*Read out and code one answer for each statement*):

	Never justifiable							Always justifiable		
Avoiding a fare on public transport	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Cheating on taxes if you have a chance	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Someone accepting a bribe in the course of their duties	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10

Responses are recoded into a dummy variable for each of the three items, coding 1 (‘never justifiable’) as 0 and all other responses as 1. Then scores are averaged over the three dummies, yielding a 4-point index from 0 to 1.0.

Welzel, K. (2013) “Freedom Rising: Human Empowerment and the Quest for Emancipation”.

(3) *Choice Sub-Index*: Thirty-point index from 0 to 1.

Question Wording [variable numbers in the wave-5 version of the WVS questionnaire are V202, V204, V205, in the order below]:

“Please tell me for each of the following actions whether you think it can always be justified, never be justified, or something in between using this card (10-point scale):

Homosexuality	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Abortion	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Divorce	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
	Never justifiable							Always justifiable		

Codes are rescaled from minimum 0 to maximum 1 for each of the three items. This is done by subtracting 1 from the respondent’s score and then dividing the resulting difference by 9 (given score minus minimum possible score divided by the difference between the maximum and minimum possible score). To create the choice sub-index, recoded scores are averaged over the three items.

Cao, L. (2007) “Returning to Normality: Anomie and Crime in China”.

WVS/EVS, 1990–1995.

Індекс прийняття легітимності кримінальних сценаріїв

проїзд без оплати в громадському транспорті;

несплата податків, якщо є така можливість;

купівля крадених речей;

отримання хабаря, використовуючи службовий стан.

Індекс розрахований як сума балів п'яти пунктів мінус 4.

Zito, R. (2018) “Institutional anomie and justification of morally dubious behavior and violence cross-nationally: A multilevel examination”.

WVS, 2010–2014.

Індекс виправдання морально сумнівної поведінки

крадіжка чужої власності;

отримання державних виплат, на які у людини немає права;

проїзд без оплати в громадському транспорті;

несплата податків, якщо є така можливість;

отримання хабаря, використовуючи службовий стан.

Індекс виправдання насильства

насильство проти інших людей.

Індекс виправдання морально сумнівної поведінки розрахований як середнє середньозважених оцінок.

Ставлення населення України до морально-правових норм, WVS, 2011 (n = 1500)

Наскільки те, про що говориться, заслуговує на виправдання («1 – ніколи не виправдані», «10 – завжди виправдані»)	Середній бал
Сексуальні стосунки до шлюбу	5,66
Розлучення	5,45
Аборт	3,75
Проїзд без оплати у громадському транспорті	3,50
Отримання державних виплат, на які у людини немає права	2,71
Проституція	2,60
Невиплата податків, якщо є така можливість	2,59
Гомосексуалізм	2,50
Якщо батьки б'ють дітей	2,30
Отримання хабаря, використовуючи службовий стан	2,02
Самогубство	1,93
Якщо чоловік б'є дружину	1,74
Насильство проти інших людей	1,68
Крадіжка чужої власності	1,67

Факторний аналіз за методом ГОЛОВНИХ КОМПОНЕНТ

Матриця поліхоричних коефіцієнтів кореляції (Two Step).

Varimax-T обертання.

Нормалізація за Кайзером.

Kaiser-Meyer-Olkin measure of sampling adequacy 0,89.

Tests of whether a correlation matrix is an identity matrix

Chi-square tests

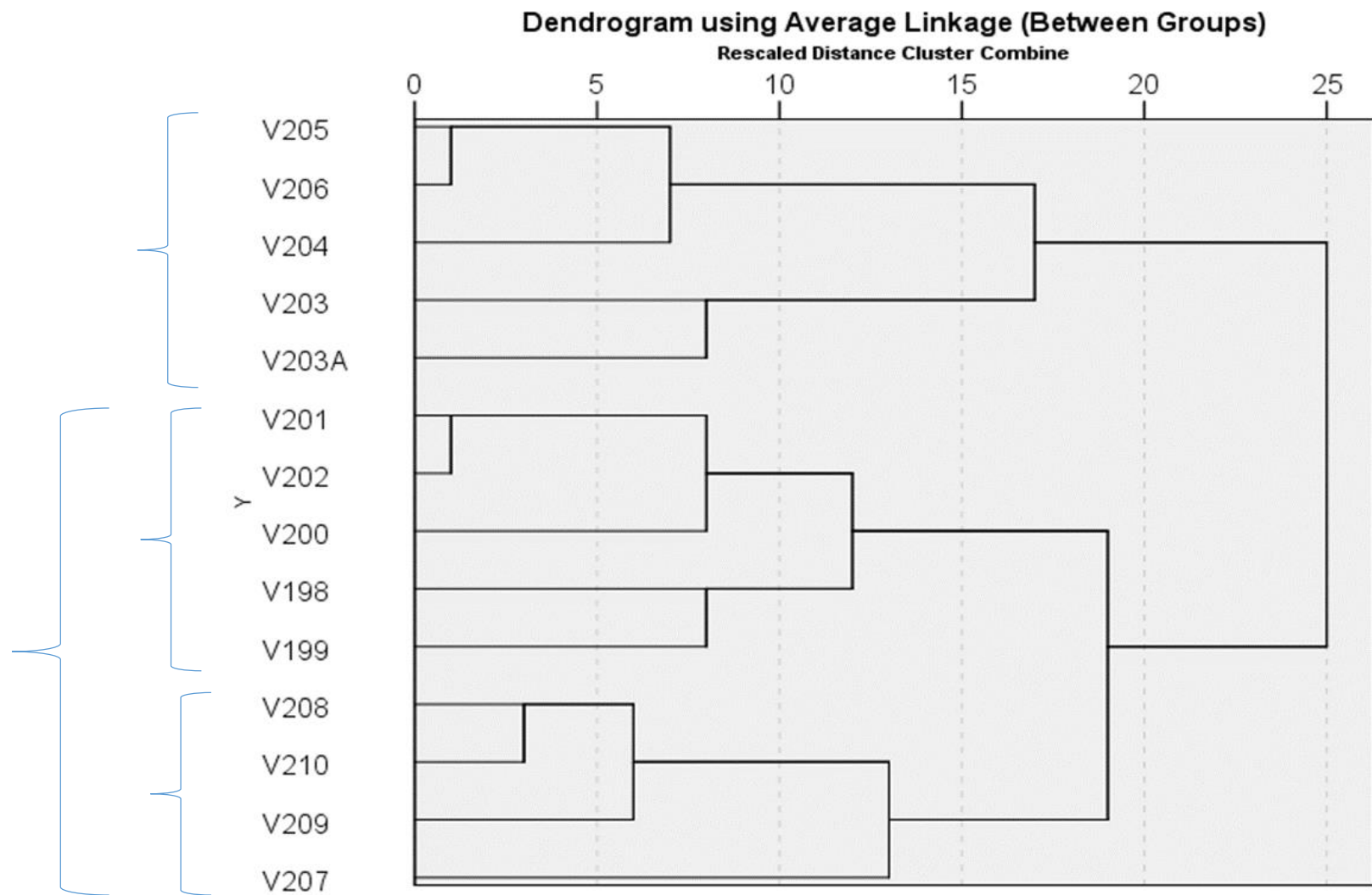
	Chi-square	df	p-value
Bartlett's Test	13273,8	91	0,000
Steiger Test	25701,3	91	0,000
Jennrich Test	3062,1	91	0,000

Трьома факторами описується 70,7% спільної дисперсії змінних.

Матриця компонентних навантажень змінних, які відбивають ставлення населення України до морально-правових норм (n = 1500)

	PC_1	PC_2	PC_3	h^2	MSA
V208. Якщо чоловік б'є дружину	0,87	0,11	0,22	0,82	0,89
V210. Насильство проти інших людей	0,83	0,06	0,30	0,78	0,91
V209. Якщо батьки б'ють дітей	0,77	0,08	0,21	0,64	0,86
V207. Самогубство	0,68	0,40	0,18	0,66	0,93
V205. Розлучення	0,01	0,87	0,00	0,76	0,79
V206. Сексуальні стосунки до шлюбу	-0,02	0,84	0,10	0,72	0,80
V204. Аборт	0,22	0,81	0,03	0,71	0,88
V203A. Проституція	0,50	0,60	0,25	0,68	0,90
V203. Гомосексуалізм	0,35	0,57	0,28	0,52	0,92
V198. Отримання державних виплат, на які у людини немає права	0,22	0,02	0,83	0,73	0,90
V201. Несплата податків, якщо є така можливість	0,28	0,19	0,81	0,77	0,89
V199. Проїзд без оплати в громадському транспорті	0,08	0,12	0,79	0,65	0,90
V202. Отримання хабаря, використовуючи службовий стан	0,42	0,08	0,76	0,76	0,90
V200. Крадіжка чужої власності	0,58	0,10	0,61	0,72	0,93
<i>Відсоток дисперсії, що описується компонентою</i>	<i>44,9</i>	<i>16,6</i>	<i>9,2</i>		

Ієрархічний кластерний аналіз змінних, які відбивають ставлення населення України до морально-правових норм (n = 1500)

Міра схожості –
коефіцієнт кореляції
Пірсона,
відстань між кластерами –
метод міжгрупових
зв'язків.

Індекс припустимості корисливих правопорушень

отримання державних виплат, на які у людини немає права;
крадіжка чужої власності;
несплата податків, якщо є така можливість;
отримання хабаря, використовуючи службовий стан;
проїзд без оплати в громадському транспорті.

$CA = 0,81$, $SCA = 0,82$, $OCA = 0,89$, $AIC = 0,46$.

CA – Альфа Кронбаха; SCA – стандартизована Альфа Кронбаха;
 OCA – порядкова Альфа; AIC – середнє міжпунктових кореляцій.

Індекс припустимості насильства

насильство проти інших людей;
якщо батьки б'ють дітей;
якщо чоловік б'є дружину;
самогубство.

$CA = 0,79$, $SCA = 0,80$, $OCA = 0,87$, $AIC = 0,48$.

CA – Альфа Кронбаха; SCA – стандартизована Альфа Кронбаха;
 OCA – порядкова Альфа; AIC – середнє міжпунктових кореляцій.

Індекс ставлення до статевої моралі

сексуальні стосунки до шлюбу;
розлучення;
аборт;
проституція;
гомосексуалізм.

$CA = 0,80$, $SCA = 0,80$, $OCA = 0,84$, $AIC = 0,44$.

CA – Альфа Кронбаха; SCA – стандартизована Альфа Кронбаха;
 OCA – порядкова Альфа; AIC – середнє міжпунктових кореляцій.

	Індекс припустимості корисливих правопорушень	Індекс припустимості насильства	Індекс ставлення до статевої моралі
Індекс припустимості корисливих правопорушень	1		
Індекс припустимості насильства	0,54**	1	
Індекс ставлення до статевої моралі	0,33**	0,39**	1

** Коефіцієнт кореляції Пірсона є статистично значущим на рівні $\alpha = 0,01$ (двосторонній критерій).

Індекси розраховані як середні стандартизованих середньозважених оцінок.

	Індекс припустимості корисливих правопорушень	Індекс припустимості насильства	Індекс ставлення до статевої моралі
Стать 1 – чоловіча, 2 – жіноча	-0,07*	-0,08**	-0,05*
Вік	-0,19**	-0,18**	-0,24**
Розмір населеного пункту 1 – менше 2 000 осіб, 8 – понад 500 001 осіб	-0,02	-0,01	0,13**
Рівень освіти 1 – початкова, 6 – вища	0,02	0,02	0,12**

* Коефіцієнт кореляції Пірсона є статистично значущим на рівні $\alpha = 0,05$ (двосторонній критерій).

** Коефіцієнт кореляції Пірсона є статистично значущим на рівні $\alpha = 0,01$ (двосторонній критерій).

Зіставлення середніх значень індексів за регіонами України (n = 1500)

	Захід (A)	Схід (B)	Центр (C)	Південь (D)	η^2
Індекс припустимості корисливих правопорушень	0,20 B C D	0,01 D	-0,02 D	-0,17	0,03
Індекс ставлення до статевої моралі	-0,24	0,22 A C D	-0,02 A	0,07 A	0,05

ANOVA. Критерій Тамхейна T2.

Для кожної значущої пари ключ меншої категорії з'являється у категорії з більшим середнім.

Рівень значущості для букв верхнього регістру (A, B, C, D) – $\alpha = 0,05$.

	Індекс припустимості корисливих правопорушень	Індекс припустимості насильства	Індекс ставлення до статевої моралі
Соціальний клас (суб'єктивний) 1 – нижчий, 5 – вищий	0,09**	0,07*	0,14**
Шкала доходів (суб'єктивна) 1 – найнижчі, 10 – найвищі	0,14**	0,09**	0,14**
Характер дій на роботі 1 – абс. не самостійний, 10 – абс. самостійний	0,13**	0,11**	0,08**

* Коефіцієнт кореляції Пірсона є статистично значущим на рівні $\alpha = 0,05$ (двосторонній критерій).

** Коефіцієнт кореляції Пірсона є статистично значущим на рівні $\alpha = 0,01$ (двосторонній критерій).

Наскільки кожен з описів схожий або не схожий на Вас?	ІПКП	ІПН	ІСМ
Для цієї людини важливо пропонувати нові ідеї, бути творчою особистістю, йти своїм шляхом	0,04	-0,03	0,07**
Для цієї людини важливо бути багатим, мати багато грошей і коштовних речей	0,25**	0,20**	0,24**
Жити в безпеці дуже важливо для цієї людини, він уникає усього, що може передбачати небезпеку	-0,12**	-0,11**	-0,11**
Для цієї людини важливо добре проводити час, балувати себе	0,24**	0,16**	0,21**
Для цієї людини важливо робити щось хороше для суспільства	-0,14**	-0,05*	-0,06*
Для цієї людини важливо бути дуже успішним, щоб оточення знало про його досягнення	0,08**	0,06*	0,09**
Пригоди і ризик дуже важливі для цієї людини, він прагне до життя, повного захоплюючих подій	0,21**	0,17**	0,07**
Для цієї людини важливо завжди поводитися правильно, не здійснювати вчинків, які люди не схвалили б	-0,23**	-0,16**	-0,17**
Для цієї людини важлива турбота про довкілля і природу	-0,25**	-0,16**	-0,15**
Для цієї людини важливо наслідувати традиції і звичаї, прийняті в його родині або релігії	-0,17**	-0,12**	-0,24**

Портретний ціннісний опитувальник (Ш. Шварц) включає 10 запитань зі шкалою від «1 – зовсім не схоже на мене» до «6 – дуже схоже на мене». У таблиці подані коефіцієнти кореляції індексів з центрованими змінними.